

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția
Strada Buzești 42
Administrația
Strada Regală, 6.
BUCUREȘTI

Director: N. IORGA
Redactori: { St. O. Iosif,
M. Sadoveanu și
I. Scurtu.

ABONAMENTUL ANUAL
În țară . . . 10 lei
În străinătate 12 »

Despre înaltul cler al României de astăzi

— CU PRILEJUL UNEI CĂRȚI NOUĂ —

Cetirea cărții pe care de curind d. Nicolae Dobrescu a consacrat-o istoriei Bisericii din România în a doua jumătate a veacului al XIX-lea trezește oarecare aprecieri cărora li fac loc aice, pentru a se putea stabili răspunderi și scoate, de către cine s'ar întâmpla să aibă bunăvoință, îndreptări pentru viitor.

În altă parte am făcut, împreună cu istoria literară și întru cîtva cea bisericească a Românilor din toate părțile până la anul de prefacere 1821. Îndată după acest termen Mitropolia din București a căpătat în fruntea sa pe Grigorie, pe cînd de mult timp încă Scaunul arhieresc al Moldovei cuprindea pe Veniamin Costachi.

Pe atunci Moldova era despărțită de Țara Românească și la Focșani trecea încă o graniță prin trupul neamului nostru. Dar Biserica de dincoace de munți nu cunoștea, în ceia ce privește sufletul, această graniță. Veniamin Moldoveanul, fiul de boier, și Grigorie Munteanul, coboritorul unui neam umil, erau de o potrivă ucenicii școlii celei bune de călugărie curată, de iubire pentru învățatură, pe care Paisie o întemeiase la Neamț. Acest Paisie era un străin, un Rus, care simția numai pentru ortodoxia lui pe care de la un timp o îmbrăca și în graiul, în scris românesc. Pe acele vremuri bătea însă în largul pămîntului românesc un vînt de înnoire care trezia avînturi patriotice și în alte inimi decît ale tinerilor. Crezul lui Petru Maior Ardeleanul se vestise pretutindeni ca o evanghelie. Veniamin, un scriitor neobosit, trezi într'o bună dimineată cu acest crez pe buze, și el muri cu dînsul. Grigorie, un scriitor și el, de și mai puțin harnic, suferi pribegia, pentru că întâmpinase cîrmuirea cuceritoare a Rușilor prin credința sa neclintită într'un viitor deosebit al nostru. Amândoi au lăsat după trecerea lor din viață amintirea unor sfinți ai chemării lor și ai neamului nostru. În zilele lor, Biserica-și păstră încă locul cel d'întăiu între factorii cari lucrează pentru înaintarea culturii românești.

Și unul și altul au făcut școală, aceeași școală de sfințenie și de înțelegere pentru lucrul literar și pentru scopurile înalte la care el poate servi. Învățăcei și ascultători de-ai lor, tineri ce crescuse în cunoștința virtuților lor ascunse în mare parte lumii, au ajuns și ei episcopi. Nici unul dintre dînșii n'a fost o energie, un caracter, o fire deosebită de scriitor, dar ei au mărturisit în toate faptele lor învățătura pe care o primiseră. Sfântul episcop Chesarie al Buzăului a făcut din tipografia sa cea d'întăiu tipografie religioasă a Țerii-Românești, a fost un aspru păzitor al rînduielei și al cuviinței în eparchia lui și un desăvîrșit desprețuitor al bogățiilor ce se pot culege pe pămînt. Meletie, fratele scriitorului Nicolae Istrati, a avut însușiri care au fost ale sale, și păcate politice — față de Unirea principatelor —, care au fost ale fratelui său.

Pe atunci ar fi trebuit însă oameni neobișnuiți ca să poată păstra, într'o epocă nouă, din ce în ce mai răspicat modernă, rostul călăuzitor al Bisericii. Acești oameni nu s'au găsit cînd era nevoie de dînșii. Apoi în curînd averile bisericesti trecură în sama Statului și episcopii li cam lipsiră mijloacele pentru a îndemna și grăbi înaintarea culturii. Cause personale se uniau decî cu altele care se puteau schimba mai greu, pentru a înjosi Biserica în viața cea nouă a Românilor de dincoace de munți.

Căpeteniile clerului fură luate de la un timp dintre aceia cari făcuseră o învățatură sistematică. Regimul Regulamentului Organic adusesse prin anii 1830 întemeierea unor seminarii nouă, cu alte programe și alt spirit decît binefăcătoarea școală de preoție a lui Veniamin. Mulțămîta lor începură a se ivi clerici cari-și aduceau aminte înaintea de toate că erau clerici, că făceau parte din marea Ortodoxie, că aveau de luptat cu un Stat doritor de încălcare, că aveau de cercetat întinsele domenii ale teologiei pure. Aceia dintre dînșii cari treceau în Rusia pentru desăvîrșirea studiilor erau și mai fixați în această privință. Cei mai buni clerici de pe la 1850, frații Scriban din Moldova, își cheltuiră de la un timp toate silințele în luptă pentru vlădicia canonică împotriva nesocotințelor laice ale guvernului lui Cuza. Pe acel timp episcopii, aleși te mirî cum, după influențe politice și bănești, supt controlul de aproape al Statului și chiar după intrigile consulilor străini — un Nifon la București, un Sofronie în Iași — nu mai înfățișau nimic decît apucăturile și slăbiciunile lor. Cel din urmă episcop vrednic de laudă fusese Dionisie Romanò, de la Buzău, un Ardelean din Săcele, spirit larg și iubitor de lumină.

România se întemeiase, și ea fu îndată prada luptelor politice. Din ce în ce mai mult partidele pentru putere puseră mîna pe întreaga

viață a unei societăți, care avea însă alte nevoi. Și Biserica avu aceeași soartă. Și ea fu supusă îndată unui regim corupător care o înjosi răpede și o aduse în jumătate de veac acolo unde se află astăzi.

Odată Vlădiciei începuseră ca ucenici în călugărie ai unor vestiți învățători. Apoi ei porniseră ca monahi noi, cu pregătire de seminariu. De acum înaintea, cu creșterea nevoilor vieții și, nu mai puțin, cu nimicirea aproape desăvârșită a mănăstirilor, lipsite de veniturile și de neatîrnarea lor, viitorul episcop își începea cariera, după ieșirea din seminariu, ca preot. Dacă știa și ceva carte, era pe lângă aceasta învățator, institutor, profesor de seminariu sau de Universitate. O oarecare carieră politică era de nevoie, și de aceea erau preferați preoții cu talent la alegeri, preoții bucureșteni și ieșeni, trăind în mijlocul luptelor pentru putere și străbătuți de dinsele, ba une ori preoții de casă ai cutărei personalități hotărîtoare în politică.

Episcopul Melhisedec, cu cultură superioară rusească, ortodox strict fără nici-o iubire deosebită pentru scopurile naționale ale culturii noastre, a luat o parte însemnată la munca de erudiție, care a îngăduit sa se pună temelile istoriei românești. După el s'a u luat și alți episcopi scriitori, dintre cari unii sînt încă în viață. Astfel de indelniciri fac cinste unei căpetenii bisericești și-l ridică, măcar din cînd în cînd, mai presus de nimicurile vieții noastre de astăzi. Dar nici Melhisedec el însuși n'a avut o parte hotărîtoare în literatura noastră. Fiindcă pentru ca s'o aibă un om, un curent, o clasă e o nevoie neapărată ca în acel om, curent sau clasă să se întrupeze cel mai nou și mai folositor ideal al neamului întreg.

Pe lângă acest ideal preoțimea înaltă a noastră a trecut până astăzi fără să-l bage în samă și astfel și-a sfărîmat rolul pe care putea să-l aibă. Fără conștiința de fiecare clipă a unității românești, fără iubirea cea mai plină de căldură și mai adevărată prin fapte pentru țărănimea care înfățișează și sprijină acea unitate, fără cele mai mari și minunate jertfe pentru învățătura și cartea românească, clerul superior din țara noastră va fi ceia ce este: o tagmă de funcționari, prețuiți foarte puțin de societatea laică, cu toată leafa mare ce li se servește și formele strălucitoare, dar zădarnice, care li se îngăduie.

Și e, de sigur, una din cele mai mari nevoi de astăzi ca Biserica noastră să învie. Aceasta n'o poate face însă decît *prin sine*.

Gîndiți-vă la acest principiu cei cari, în puterea unei legi, puțin nemerite de alminterea, veți avea să alegeți mine-poimîne un Mitropolit primat al regatului român. Dacă legea vă împiedecă să ridicați pe cine ar trebui, schinbați-o.

CÎNTUL RÎNDUNELELOR

Drag colț de raiu, o lume colindat-am
 Și n'am găsit podoabe ca în tine,
 Nici văi, nici murmur de părae line,
 Nici peste suflete blajine dat-am !

Deșteaptă-te, pădure amorțită,
 Tu, mugur, las să crească frunza verde,
 În dulce-alint zefirii s'o desmierde:
 N'auzi tu mierla 'n ruga ei sfită ?

Și voi, fecioare, mîndre cosinzene,
 Eșiți la horă 'n haina voastră albă !
 Tu, soare, pune luncii scumpă salbă...
 ...Bătrîmule, de ce clipești din gene ?..

Sat alb, sat alb, primește-ne în tine !
 Un cîntec noi, un basm ți-aducem ție
 Pe aripe, din zarea albastrie...
 Copii golași, găsitu-v'am cu bine !..

Și tu ?.. Copilă, plîngi înstrăinată...
 Din țara lui primește-o salutare:
 El va veni s'aline jalea-ți mare,
 Credinței inima îți dă răsplată...

Cu noi, cu noi cîntași, măriți voi Firea,
 Voi, dragi copii ai codrului de munte !
 Acum s'aprind steaua voastră 'n frunte
 Și 'n veci ea nu-și va pierde strălucirea.

Cu noi, cu noi ridică-ți fruntea, cîntă,
 Doinaș, să hue-acum văsduhu-albastru,
 Și uită jalea, dorul tău sihastru,
 Că 'n veci trăi-va țara noastră sfîntă...

Căci pînă unde soarele străbate
 Nu-i țară mîndră ca a doinei țară,
 Unde e pace, și credință rară
 Și mulțumire 'n verzile palate !

LUI ȘTEFAN PETICĂ

*Tu dormi, și 'n largul zării trec șiruri de cocoare :
Sosesc iar solii păcii și-ai luncilor în floare ;
Prin clipătul de-aripe te cheamă din stihii
Ca 'n vrenurile apuse tovarăș să le fi.*

*Pădurea 'și rezidește ne 'nvînsele-i palate ,
Supt bolți cuvîntătoare lumina cînd străbate,
Îmbracă 'n flori de raze perdutu-ți paradis :
Fecioara 'n alb te-așteaptă cu ochii plini de vis.*

*Și cînd suspină tainic tilinca de la strungă,
De-s cîmpurile negre și codri dați în dungă ;
Din freamătul de lozii s'alege-un cîntec sfînt :
Sînt Frații tăi ce-și tremur' durerea 'n glas de vînt...*

*Tu dormi, uitării pradă, și iarna o să vie
S'aștearnă pe mormîntu-ți jalanica-i pustie ;
Doar ea, cu mult mai bună, din negurile-i reci,
Prin țipātu-i de-arcușuri te-avplînge în veci de veci.*

G. TUTOVEANU.

MOȘNEGII

Moș Andrei locuia într'o ulicioară glodoasă din fundătura Badalanului. Cocioaba, rămasă de la răposata, era în ruină. Pe coperiș, mușchiul verde crescuse în voia cea bună; înlăuntru ploaia făcuse gropi, iar părății umezi amenințau să cadă. Toată averea-i era o coșniță, o manta, niște hîrburi și un pat de scînduri făcut pe țaruși bătuti în pămînt. Moșneagul era om mărunțel ciupit de vărsat, cu ochii cenușii și mici, cu mustățile albe, îngălbenite într'o parte de tutun.

Și vara și iarna, era nedespărțit de palaria lui cea tare, care din cauza vremei căpătase culoare verzuie. Bluza albastră și imineii din picioare îi schimba odată cu începutul toamnei. Duminica, după ce se bărbieria cu o bucată de coasă, se lega la gît cu o basma roșie, care-i ținea loc de cravată și pornia la biserică. De fire, moșneagul era om bun și trăia bine cu toată lumea; cite-odată numai, cînd se chirchilia, se sfădia cu vecina lui, baba Catinca. Pricina era că găinile babei veniau să scurme în ograda lui. De-aici ocări, sudălmî, blăstămuri și cite vorbe rele se schimbaū între cele două guri.

Moșneagul ziua întreagă alerga în port cu coșul de-a spinare, vînzînd covrigi. Mai avea de vînzare și rachiū pe care-l ținea ascuns supt un săcușor. Era

cunoscut între hamali și mulți aveau să-î plătească datoriile vechi pentru marfa proaspătă. De cu noapte se scula, își lua coșul și pleca sprijinit în băț. Ridica în dogărie pe la vadul lui Negroponte, pînă'n tirgul nou, acolo cumpara marfa pentru o zi întreagă, apoi se întorcea încet pe ulițele întunecate, și odată cu dimineața era și el în port.

De multe ori vînzarea îi mergea bine, se întimplau și zile cînd îi mergea rău; atunci punea sticla la gură și: gil-gil-gil, pînă ce se infierbînta de-a-binelea. Cîntînd, cu palaria pe ceafă, se opria la fiecare colț, bălăbănuindu-se și vorbind singur. Se izbîia cu coșnița de felinare, se mai sprijinia de un gard, pe urmă, începea să strige la trecători:

«Măi! știți cine sînt eu? Eu am fost soldat în oastea lui Cuza! Cu mine să nu vă puneți, c'apoi dați de dracu!»

Oamenii treceau pe lîngă dînsul, rideau, dar moșul una o ținea, pînă ce căldura îi muia glasul. De-acolo pornia încet pînă la Ștefanucă, cizmar în colțul străzii Cereș; lăsa povara din spate, iar el se ducea să se odihnească supt un gard, sau într'un hambar.

La întoarcere, cîstea pe prieten cu un gît de rachiu. Ștefanucă era un bătrîn tot de o vîrstă cu moș Andrei. Chel, cu o păreche de ochelari puși pe virful nasului, îmbrăcat pînă la mijloc într'o cămașă cenușie, sta aplecat de-asupra lăzii cu sule, cuie, piele veche, sfoară, ceară galbenă, și mereu bătea într'o pîngică, o punea într'un lighean murdar și pe furiș arunca ochii la picioarele trecătorilor. De multe ori moșuegii stăteau de vorbă, povestindu-și cu glasuri încete din necazurile vieții și din durerile prin care au trecut.

Într'o zi, veni la dînsul moș-Andrei. Era mahnit: în ziua aceia nu vînduse nimic. Lăsa coșul jos și se așeză cu liniște lîngă calupurile vechi. Soarele de Iulie infierbînta văzduhul, pe cer se mișcau alene cîțiva nouri de aramă. Întreaga stradă a portului gemea de glasuri. Treceau căruțe grele, încărcate, hodorogînd prin îmbulzeala trăsurilor, care dispăreau în goana cailor. Tramvaiele sunau în clopote asurzitoare, depărtîndu-se pe șine. Dincolo, la chei, muncitorii goi pînă la mijloc, se ridicau în șiruri lungi pe schelele înalte, ducînd pe umeri saci cu pine, baloturi cu șumbac și valuri de sîrmă. Lîngă poarta docului trenurile manevrau, iar fabricile, din lăuntru lor, trimeteau un sgomot surd, neîntrerupt.

Moș Andrei scoase luleaua, o umplu cu tutun, o aprinse, se scormoni în buzunare, numără gologanii, apoi zise:

— Grele vremuri am ajuns, măi prietene.

— Așa-î, așa-î, îngină celalalt.

— Și cine crezi că-î de vină pentru toate astea?

— Cine să fie, decît acei cari pun darile? vorbi cirpaciul, lăsînd sula din mîni.

— Eh, are să vie o vreme, cînd are să se ucidă omul pentru un franc. După cum văd eu, un om nu mai are chip să se hrănească. Dacă te duci cu o undiță la prins pește, dacă vinzi covrigi sau altceva pe stradă, numai decît te pun la taxie. Iaca, nu mai departe eu, nu plătesc șase franci ca *abulant*! Nu știu la ce capăt am să eșim.

— S'a îmulțit lumea, domnule, și pace! — vorbi foarte serios cirpaciul întorcîndu-se cu fața spre covigar. Pînă ce n'o fi un războiu, n'are să se schimbe lucrurile!

Tăcura. Covigarul isprăvisese tutunul din lulea și acuma era gata să plece.

— Mai stai, prietene, îngină cirpaciul, ce te grăbești?

— Așa-î, dar m'aș fi dus și eu pe la hambare, poate mai cade vreun gologan. —

Se scărpină în cap. — Atunci, dacă-î vorba să mai staî, ia să mai cîntim din cea sticlă. Scoase burcutul cu rachiî, trase cîteva gîturi și-l întinse și prietenului. Cîrpaciul, după ce își șterse gura cu mîneca cămășii, se întoarse spre covrigar :

— Domnule Andrei, îți mai aduci aminte de gospodăria ce-o aveam înaintea de înnecul Badalanului ?

— Cum de nu, doar nu eram și eu prin locurile astea ?

— Ei iaca, vezi cum se schimbă lucrurile ! Cit am asudat pînă ce să-mi pot înjheba o biată prăvălioară la uliță, dar nenorocul cînd te paște și 'n gaură de șarpe de te-ai ascunde, tot de geaba ! Șase ani de cînd mă chinuesc și nu mă pot ridica de-asupra nevoii. De geaba, dacă mi-a murit nevasta, gospodar n'am să mai pot fi. Nici eu se vede că nu mai am mult. Veșnic simt durere în partea stîngă, lîngă inimă. Cînd m'apucă, îmi vine să rup carnea de pe mine !

— Adevărat că multe vieți s'au stins, multe gospodării s'au pustiit din pricina înnecului !

Covrigarul oftă, se uită în ochii tovarășului și zise :

— Și mie tot de-atunci mi se trage necazul. N'aveam două ghiociuri la uliță ? n'aveam casa mea, gospodăria mea ? Dacă a venit apa, mi-a înnecat caii ; căsuța a prins umezeală, nu mult în urmă mi-a murit și baba, Dumnezeu s'o ierte !

Cîteva hamalii le rupseră vorba. Unul dintre ei, cel mai tînăr, se apropiă de cismar și rînji :

— Maisture, mi-au plesnit pantalonii, nu-mi puî o pereche de pingele ?

Ștefănuță sări ca ars, luă un calup și voi să arunce după ei ; dar hojmalăii erau acum departe.

— Haidamacilor, lingăilor, ce-aveți voi cu munca mea ? bătu-v'ar Dumnezeu să vă bată !

Sufîind de minie și ștergîndu-și sudoarea cu mîneca cămășii, cîrpaciul se lăsă pe scaun. Covrigarul se uită la el și-i zise :

« Liniștește-te ! la ce-ți mai amărăști sufletul ? las' că i-oîu întilni eu mîni și nu le-a fi lor moale ! Auzi ! vacarii, să-și ridă de-un om bătrîn ?

După puțin, covrigarul își luă coșnița în spate și se depărtă. Porni încet pe dinnaintea crișmelor, se opri lîngă gherete, coborî apoi scările de piatră pe la plute, se ridică pe punți și pontoane, uitîndu-se în toate părțile și strigînd « Covrigei proaspeți, covrigei » !

Amurgul cădea. Turnurile fabricelor luceau în lumina roșiatică a asfințitului. Pe apă se lăsă o pace blîndă, întreruptă numai de zgomotul vre-unui vapor grăbit. Pe la probele munca urma sgomotoasă. Ici-colo, la cîte un șlep, hamalii isprăviseră încărcătura și acuma se strîngeau roată în așteptarea banilor. Cerul de vară se întunea de fumul gros al fabricelor. Filfiaii la larg citeva steaguri colorate.

Moșneagul, după ce colindă cheiul pînă la pescării, luă drumul spre casă. Ajuns, se așază pe prispă și începu să mormăie un cîntec din tinerețe.

Nu trecu mult și pe porțița de alături răsări și baba Catinca, adusă de șele, cu nasul coroiat ca un plisc de pasăre, cu fața zbîrcită, cu ochii mici și drăcoși. Se opri în mijlocul ogrăzii, lăsă săculețul jos, scoase o mîna de grăunțe și începu să strige :

« Pui, pui, pui, puii mamei, pui ! »

Nu apucă bine să arunce graunțele și pe dată, din toate colțurile ogrăzii, răsăriră găini negre, albe, cocoși cu creasta bătută, puici boghete, rațe leșești și în cîteva minute porni o sfadă și o gălăgie în neamul păsăresc de credeai c'a dat

gaia în ele. Mai trecu puțin și deodată se iviră de după o coteneată și niște găște mari, albe ca zăpada, bătînd gălăgios din aripi și strigînd : ga, ga, ga, ga ! Baba scoase alte grăunțe, le aruncă, apoi prinse a ocări găinele îndrăznețe, și inima-i creștea de bucurie privindu-și vietățile.

Moșneagul de pe prispă tăcea și, cu ochi șireți, cătînd la găinile babei, îngina în sine-și :

— Hm, ce mai friptură ași face eu din voi !

Noaptea începu să coboare liniștită. Mătușa Catincă după ce-și rindni găinele în șaliță, eși în ogradă, se așeză pe prispă și începu să vorbească :

— Ce-ai mai făcut, vecine ?

— Bine... ia cu negustoria.

Pe urmă se auzi glasul moșneagului :

— Da' dumitale ?

— Rău, rău... n'au preț nici ouăle, nici puii ! pacat de muncușoara mea !

Moșneagul era cam fudul de-o ureche, dar nici baba nu stătea mai bine.

— Am auzit, moșnege, că are că puie dări pe păsări ?

— Ce-ai spus ?

— Are să puie dări pe păsări.

Moșul se sculă și se apropie de gard. Se rezemă cu coatele de stînghie, urmîndu-și în liniște vorba. În vremea asta întunerecul crescuse și stele de argint răsăriau în limpezimea cerului. De la crișmă veneau melodii de armonică și chiotetele flăcăilor îndrăgostiți. Un vîntuleț ușor mîngia frunzele salcîmilor. Portul tăcut lumina noaptea cu lămpile electrice. Din orașul plin de viață răsuna un zgomot greu.

Într'un tîrziu, moșneagul își luă noapte bună și se depărtă. Aduse rogojina pe prispă și se culcă. Mai cu grijă fu baba Catinca. Ea, ca în totdeauna, se scula de cîteva ori pe noapte, atunci cînd puterea vrăjmașului umblă pe pămînt, privia păsările cum dorm înșirate pe băț, apoi se culca din nou. În noaptea aceea nu dormi decît cîteva ceasuri. În zorii zilei se sculă și porni la tîrg. Se întoarse pe la prînz și după ce îmbucă ceva și văzu ce-î pe-acasă, luă săcultețul și porni la hambare. Cu măturica în mînă, alături de cetele de porci vagabonzi, care năvăliau cu ritul, sau porumbeii cu ciocurile, strînse boabele de porumb, umplîndu-și săcultețul. Așa-și petrecea ea zilele de cînd murise bărbatu-său și era nevoită să-și cîștige singură pînea.

Într'o zi, baba veni acasă mai de vreme. Moș-Andrei, cam chirchilit, se'nvîrtia de colo pînă colo prin ogradă, înjurînd și mormăind :

«O veni ea baba ceia ! las că i-oii face-o eu. Auzi ! găinele ei scurmă în ograda mea și ea nu-mi dă măcar un ou, să-mi îndulcesc cel suflet ; am să le sucesc gîtul !»

Baba se opri în mijlocul ogrăzei, ascultă o bucată, dar dela o vreme îi sări țandura.

— Da ce, moșnege ? ce ț'au făcut găinele mele ?

— Ce mi-au făcut ? Mi-au scurmat toată ograda. De-acuma, cînd le-oii prinde, am să le sucesc gîtul ;

— Ba mai bine ț'ai suci ție gîtul, răspunse baba.

— Zgripturoaico, calico, izbucni moș-Andrei ; vinzi ouăle cu sutele și la mine nu te gîndești ?

— Da, ce ai tu cu munca mea ?, strîmba-ț-ar Dumnezeu gura ! prinse a țipa baba.

— Tacî, turbo !

— Luate-ar boabele !, luate-ar ciurma !, iar te-ai îmbătat ?

— Ce îmbătat? Ce îmbătat? Am s'amuț cîinii după tine, huu! — Și moș Andrei dădea din mîini și se uita urît la vecina lui.

Învărajbirea din ziua aceia dură multă vreme. Baba, de cite ori vedea pe moșneag, pufnia, scuipa în urma lui trîntind ușa, și intra în cocioabă.

Zilele frumoase de vară, începură a se călători. Sfîntul Pantelimon veni, și după el toamna ploioasă și mohorîtă. În cocioabele bătrînilor ploua. Amîndoi, nevoieși, se sculau dezdimineață, se duceau după treburi și numai sara se întorcea fiecare la sălașul lui, să-și odihnească ciolanele trudite. În căsuța babei tot mai luca o lumină roșiatică prin geamurile cîrpite cu hîrtie și-un fum tot se mai vedea eșînd pe hoageagul aplecat. Moșneagul venia acasă ud de ploaie, amărit de singurătate, se'nvălia în manta și se culca în frig. Vremea începea să se înăsprească. În port munca conteni și vapoarele plecară mai curînd de frica înghețului. Hambarele erau pustii. În cîrciume, gloatele de muncitori se adapostiau; și oamenii stăteau mîhniți fără chef de glumă în fumul cenușii. Moș Andrei străbătea printre ei, dar marfa lui nu mai avea trecere. Se strecura amărit de-alungul portului, se opria la colțul străzii Cereș. Acuma locul era pustiu, cîrpaciul nu se arătase de multă vreme.

Într'una din zile, un prieten îl vesti că Ștefanuca e bolnav. Porni să-l vadă. După ce străbătu multe străzi mici și glodoase, ajunse. Intră înlăuntru și se opri. Întins pe-un pat de scînduri, cu fața'n sus, cizmarul dormia somnul cel de veci. La căpătăiu, lingă calupurile vechi, ardea o luminare de său. Înăuntru, în mucezeală și sărăcie, nu era nimeni care să privegheze trupul nemișcat și fără de dorinți. Covrigarul făcu cruce, sărută iconița din mîinile mortului, apoi rămase cu coșul în spate, sprijinit de perete. Stătu multă vreme așa, fără să scoată o vorbă și într'un tîrziu plecă amărit, gîndindu-se cu durere la viața aceuia pe care nu era să-l vadă.

Ajunse acasă și se culcă în frig. A doua zi de dimineață porni în port și toată ziua alergă pe străzile pustii, fără să cîștige ceva.

În vremea asta, nici vecina lui nu stătea mai bine.

Ochiurile de apă stătută înghețaseră și giștele nu mai aveau unde să se scalde. Gozură pe la hambare nu mai era și pușinul care-l strinsese începea să se isprăvească. O boleşniță, care dădu pe neașteptate în păsări, puse vîrf necazurilor. Două găini și două giște, dintre cele mai frumoase, pieriră într'o zi. «Cu ce mă mai hrănesc eu de-acuma? ofta baba, plîngînd prin ogradă. — Moșneagul auzi vaietele, văzu găinele și giștele aruncate dinnaintea porții. Îl cuprinse mila de vecina lui și ar fi alergat în grabă, dacă ar fi știut că ea nu mai ține supărarea. De două ori era să plece, dar se opri. În cele din urmă se hotărî și deschise ușa cocioabei.

— Ce-ai pățit, babă Catincă?

— Am rămas calică, vorbi ea printre lacrimi.

Moșneagul cercă să o mîngie:

— Las', babă Catincă, nu-ți mai amări sufletul, o veni primăvara și ți-î scoate alte găini.

— Așa-î, moșnege, dar pînă atunci cu ce mă mai hrănesc eu?

Moșneagul tăcu. Pe urmă, gîndindu-se, zise:

— Mai ai multe găini vii?

— Mai am pe jumătate.

— N'ar fi bine să le ducem la tîrg?

Baba dădu din cap.

A doua zi, cu noaptea'n cap, legară păsările de picioare, le puseră pe băț și porniră. De sus zăpada cădea într'un văl ușor. În țîrg, așternură un sac, lăsară marfa jos, pe caldarimul umed, iar ei s'ășezară alături, baba stringîndu-se în cațaveică, iar moșneagul într'un surtucel vechiu și plin de petică. Moșul trase pălăria mai pe cap, scoase luleaua, o îndesă cu tutun, o aprinse și'ncepu a pufăi. Oamenii treceau pe dinnainte, se opriau, întrebau, negustorii țîpau, lăudîndu-și marfa și îndemnînd. De la căsăpile din față veniau zgomote aspre. Cete de ciini vagabonzî stăteau dinnaintea ușilor privind cu rivnă buturile de carne ce spinzurau în cirlige. Mai încolo, cițiva hamali, legați cu fringhii de-asupra sumanelor, se'nvirtiau lîngă tarabele pline, băteau din picioare, se izbiau cu minele de coate și vorbeau între dinșii. Lăptăreșele stăteau cinchite lîngă tînchelele pline și'ntr'o tăcere adincă așteptau mușterii. Fulgî de zăpadă cădeau mereu, umpleau drumurile, piața, grămezile de marfă; cumpărătorii treceau grăbiți, se depărtau în umezeala și negura zilei.

— Prost merge țîrgul astăzi! vorbi baba dela o vreme.

— Da, așa-i Marțea.

Moșneagul tăcu o clipă, pe urmă începu a striga încet, apoi pe nas, lăudînd marfa și îndemnînd cumpărătorii.

Pe la prînz se întoarseră acasă, numărară arginții și baba nu mai putea de bucurie că moșneagul îi dăduse ajutor. Aduseră rachiū, cinstiră; după ce gustară cite ceva, cinstiră iar, și'n veselia care-i cuprinse, începură a vorbi de cei răposați, pe urmă de tinereță și de vremurile care au fost odată. Moșneagul cîntă un cîntec și baba îl ascultă pe gînduri.

Din sara aceia se împrieteniră de-a binelea.

Zilele trecură mohorite și moșnegii își căutară de treburile lor. Baba scărmana pene, moșneagul vindea înaintea marfa lui, care nu mai avea trecere. În fiecare zi se vedeau, și covigarul de citeori venea din doc cu ceva lemne de căpătat, nu uita de-a dăruî și ei din partea lui. Acuma în cocioabă stătea foarte rar. Fugea de frigul și umezeala din năuntru, iar căsuța babei i se părea un palat.

Intr'una din seri, moșneagul veni de-a dreptul la babă. Vîntul sufla cu minie prin spărturi și aducea valuri de zăpadă, trîntindu-le dinnaintea ușei. După ce-și scutură cizmele, bocăni în ușă. Bătrîna, cum auzi zgomotul, lăsă ciorapul din mină și ieși înaintea moșneagului.

— Phii... tare ai înghețat moșnege, vorbi ea, făcîndu-i loc să intre cu coșnița în cocioabă.

— Pun'te mai lîngă sobă, vorbi ea din noă.

Luă vreascuri și îndopă soba.

— La mine 'n căsuța tare-i frig! vorbi bătrînul.

— Cred că-i frig; dă, dacă n'are cine-ți face focul!

Bătrînul privi lung în ochii babei. Zise apoi oftînd:

— Așa-i, așa-i, tare-i rău cînd n'are cine-ți face focul!

Se aplecă, scoase sticla cu rachiū, umplu două păharele și le ciocniră. După aceia începură a vorbi de una de alta și moșneagul umplu iar păharele.

— Tare-i rău, babă, cînd ești singur și amarit!

Tăcu, gîndindu-se. După un timp:

— Știi ce am eu în gînd, babă?

— Oiu ști dacă mi-i spune.

Moșneagul închise din ochi și-și duse mina prin mustață.

— Dacă nu te superi, dă, aș vrea să-ți spun...

— Spune, moșnege, ce ai de spus.

Moșneagul se uită în ochii ei, apoi șopti încet :

— Uite ce, noi tot sintem singuri și unul și altul. N'ar fi bine să ne luăm amîndoi?
Baba dădu din cap.

— Bătrînețea-i grea. Ferească Dumnezeu, te-apucă o boală. Dacă n'are cine te îngriji, poți muri fără ca cineva să știe. Iaca, bietul Ștefănuță...

— De, asta așa-i, zise baba.

Moșneagul umplu paharele iar, și întinse unul babei.

— Dumnezeu să ne ție sănătoși.

— Să te-audă Domnul.

Acuma inimile se nveseliră și ochii străluceau de bucurie.

— Ciți ani sint de cînd ți-a murit baba? întrebă Catinca.

— Apoi dă, să fie mai bine de zece ani. Știi că măngrijia și era gospodină! Da' de cînd a murit al dumatăle, ciți ani să fie?

— Apoi de cînd a murit Năstase e mult, cam de pe vremea războiului. Oî, săraca de mine, că tare de tînără am rămas văduvă!

În sobă focul ardea liniștit într'o pară rumână, pocnind și ridicînd umbre pe pereții albi. Pe masa de brad, ardea o lampă de tablă luminînd sărăcia din-năuntru. Moș Andrei umplu iar paharele, și iar le deșartară. Pe urmă trase un scaun, se așeză lingă sobă și începu să mormăie un cîntec vechi, la care ținea el mult:

«Cînd eram odată june,
Știam floarea cum se pune!»

Versurile urmau în liniște și bătrînul înălța glasul, îl scobora în note grele, făcînd să răsune încăperea scundă. Baba, ajunsă de băutură, sta neclintită cu mîinele sprijinite în bărbie, cu nasul roș strălucind în lumină, și asculta. În tăcere, melodia răscolia în suflet amintirile trecutului.

Deodată baba ridică pliscul în sus, se uită la moșneag și începu:

— Of! of! of!... tare mă arde la inimă cîntecul ăsta! Iaca așa cînta și răposatul!... Of! of!... tare mă cînta frumos!...

Moșneagul curmă scurt cîntecul. Se ridică în picioare și se apropiă de babă.

— Ce mai oftezi de geaba? de-acuma noi să fim sănătoși.

— Așa-i, așa-i, dar tare mă arde la inimă cînd îmi aduc amînte de Năstase, săracul! Știi că mă iubea și știi că mă îngrijea!...

— Uită-le pe cele trecute, babă Catinică, de acuma noi să fim sănătoși! zise moșneagul atîngînd-o cu mîna pe umeri.

O suflare de vînt trecu pe la geam, apoi deodată răsuniară sunete de țigăne în noaptea de afară.

După tăcerea care se întinse, bătrîna șopti :

— Nu-ți aduci lucrurile?

Moșneagul dădu din cap, se sculă și deschise ușa.



Reproducerea oprită.

PARTEA A DOUA.

XII.

Zilele se strecurau încet cu povara lor de mîlnire și cu puține clipe de bucurie. Așa trecu Maiu cu dezvăluirea lui de trandafiri, cu strălucita bogăție a sfîrșitului de primăvară, așa trecu Iunie cu mireazma-î dulce de tei și cu cei dintăiū ciucuri de cireșe; și Iulie se scurse cu marea-î lumină albă, cu lungile-î și tainicele-î amurguri. În vieața cartierului nici-o schimbare. Atît doar că locuințele albe păreau mai vesele în soarele puternic și în mijlocul grădinițelor pestrițe. Încolo aceleași răcnete ale lui Tanasache, aceleași ieșiri pe înserat ale cucoanei Marița, aceleași treceri tăcute ale lui Apostolescu. Doar la cuconu' Panaite, casa frumoasă zăcea într'o tăcere mai adîncă, cu pînze de painjen la ferestre acuma. Iar cucoana Adela nu mai ieșia nici la geamuri măcar: vieața ei, tot mai grea, tot mai înnegurată și mai plină de vedenii, se închidea într'un fund de odaie, într'o tăcere de pustiu.

Vieața fetei lui cuconu-Andrieș n'avea ferestre deschise pentru cealaltă lume. Acuma nici buna cucoană Marița nu mai primia șoapte dureroase și nu mai mîngîia cu sărutări și vorbe blînde, nici gureșa cucoană Casuca nu mai știa nimic din ce putea să aducă urmările unui năcaz pe care ea îl potolise la început. Tinca își închisese pentru oricine sufletul; și tăcerea-î plină de gînduri, ușorul zîmbet de mîlnire, nu spuneau nimănuî nimic. O singură teamă, o singură dorință stăruia în sufletul ei: bătrînul să nu afle nimic, bătrînul să nu-î vadă niciodată ochii cerniți și fața veștedă!

Vasile tot mai mult se depărta de rămășițele unei iubiri mari, care tot mai licăria în sufletul ei. Izbucnirile de disperare, pornirile de vorbe împotriva lui cuconu-Alecu, saū mohorîtele-î și cețoasele-î zile, care urmau nopților pierdute, deveniseră regulate. Tinca nu mai zicea nimic acuma, cînd îl auzia blestemînd, nici cînd îl vedea încovoiindu-se

înmaintea ei, disprețuindu-se și gemînd în ticăloșia slăbiciunii lui. Visurile-î de altădată, seninele-î visuri, rămîneau tot mai în urmă, tot mai pierdute în ceață. Amintirile începutului de primăvară și de dragoste, amintirile acelu arminden bătrînesc în mijlocul căruia floarea iubirii lor se deschisese la lumina primăverii, îi aduceau strîngerî amare de inimă și nopți chinuite de nesomn. Dar vieța aceasta nouă tot mai mult o robia ș'o încovoia zdrobindu-î sufletul și domolind-o, și trebuia să-și plece capul, să se supuie și să primiască toate. O singură mîngiere îi mai rămăsese: dragostea ca de mamă a bătrînului bunice. Această dragoste și vieța slabă care o încheideau, trebuiau să rămîie pînă la sfîrșit neturburate.

Și în începutul acesta de potolire a durerii, căzu fulgerul.

Într'o după amiază, pe la mijlocul lui August, Tinca sta singură în iatac, cu ferestrele deschise. Era înnădușală mare și văzduhul se umpluse de nouri. Din cînd în cînd cite-o sufflare de vînt scutura copacii din preajma casei și umfla perdelele albe de la ferestre. În răstimpuri se întindeau liniști adincî, în care răzbătea, de departe parcă, zvoana unui stol de vrăbii.

Madam Negrea se sculă; cadierile tot mai tari și mai răcoroase ale vîntului vestiaă ploaia. Ieși întâiu în ogradă, unde mama-Ioana se necăjia cu strînsul cîtorva albituri întinse pe o frînghie, apoi trecu în grădinița de dinfață. Acolo, prin straturile bogate, erau așezate oale cu flori. Le cercă să vadă dacă-s bine așezate, privi spre apus, unde nouri vineți se aplecau și se întindeau în fișii lungi, drepte, și se întoarse. Înmainte de a intra pe ușa de dîndos, auzi un glas subțire strigînd-o:

«Madam Negrea !...»

Se întoarse. Printr'o crăpătură a zăplazului nalt, se zăria scînteierea unor ochi neliniștiți.

«Ce-î, Olguță ? întrebă Tinca zîbind. Ți s'a stricat plimbarea ?

— Da... răspuse cu mihnire glasul subțire. Are să ploaie, nu mai am norocul de erî...

— Nu-î nimic, o amînați pe altădată... Nu te supăra așa de tare, poate să vie Mihaî ș'așa pe ploaie... Ș'acasă-î bine de stat la sfat...»

Se auzi un rîs ușurel. Tinca zîmbi iar.

«Mama-î acasă, Olguță ?

— Nu... răspuse încet fata, de după zăplaz. A ieșit puțin pînă 'n tîrg..

— Va să zică ești singură ?

— Da, dar și mama cred că se întoarce înmainte de a începe ploaia...

— Bine-bine, poate să vie și alteineva înaintea ploii, și atunceva mama poate veni și mai târziu, nu-î așa?...»

Se auzi iar tremurul risului. O învăluire mai tare de vînt trecu, un geam se izbi, bufnind răsunător.

«Mă duc, zise Tinca, să nu se spargă vre-un geam...»

Din crăpătura zăplazului ochii licăritorii dispărură. Tinca intră repede în casă și începu a umbla prin odăi, închizînd ferestrele. După ce se așeză la geamul ei, în tăcerea caldă a iatacului pătrunse din înălțime, înăbușită, duruirea prelungă și depărtată a tunetului. O lumină fără strălucire, cernută prin nouri, intra de-afară; vîntul mai întărit trecea cu un susur ușor pe la geamuri. Și pe divan Tinca sta gînditoare, cu obrazul alb aplecat pe umărul drept, cu ochii întorși spre fereastră, privind la învăluirile defară ale copacilor și la casa cucoanei Marița, care își arăta acoperișul de șindrilă dincolo de zăplazul nalt. — Se gîndia la dragostea tinăra care născuse în sărbătorile de iarnă, acolo la geamul unde sta, în preajma ei, și care creștea acum tot mai mult și lua în vîrtejul ei pe Mihaï și pe Olguța. Se bucura ca de ceva frumos și gingaș, urmăria iubirea aceasta cu luare-aminte, și căuta să-î ghicească luminile și umbrele... În aceiași vreme, regrete o întorceau îndărăt, spre vremea trecută, de acum un an, cînd rătăcia și ea, cu cel care o iubia, poate prin aceleași locuri tănuite, cu aceiași flori și cu aceleași bătaï de inimă... Clipe după clipe se întorceau cu înflorările lor; Tinca sta gîndindu-se cu privirile așintite afară; un oftat îi ridică sînul; ochii parcă aveau o strălucire umedă.

Vîntul de-afară se întefise. După o sticlire aurie de fulger, un tunet mare izbucni de-asupra; în urmă-î lumina scăzu parcă; prin curte trecu un vîrtej vînat de pulbere. Picături rari prinseră a cădea lătin-du-se negre pe pămîntul vînat de-afară; cel dintăiu roiū sună pe acoperiș cu o piriire repede.

Pe deasupra casei lui Neculcea se vedeau spre zare trecînd cu grabă pilcuri sure de nouri. Vîntul veni mai repede, aduse bubuind o învăluire mare de stropi; apoi deodată ploaia contenî, și în tăcerea odăii nu rămase de cît tremurul, murmurul ușor, pe care-l făcea vîntul în cercevelele ferestrei. Tunetul veni de departe, duruind tot mai slab, de-abia auzit, pînă ce se stinse.

Tinca tresări din gînduri. Un pas greoiu și rar se auzia prin ogradă — și în lumina ferestrei se arătă moș-Zailic, vătăjelul cel mai vechiu de la primărie, negru ca fundul ceanului și cu nasul albăstriu. Adus de șele, cu sprincenele mari și cu mustața cărunță, așa îl apucase Tinca de cînd ținea minte. Totdeauna bătea darabana prin tîrg și striga: «Hascultaaați!...» apoi începea să răcnească repede, țî-

gănind vorbele, poruncile primăriei. — Acuma se oprise la geam, își scosese din cap șapca veche militărească și zîmbia cu gura întinsă larg, arătîndu-și știrbăturile dinților.

«Ce este?» întrebă Tinca din lăuntru, bătînd în geam.

Zailic zîmbi mai tare și se ploconi înaintea ferestrei.

«Săru'-mîna, duduțuță... cuconu-Vasile!...

— Ei, ce-î cu dinsul? Te-a trimes el?

— Săru'-mîna! nu m'a trimes... — și prinse a-și scărpină obrazul zbircit cu marginea chipiului. Am venit, că-l poștește domnu' primărie...»

Tinca deschise cu grabă fereastra și vorbele-î parcă zburară mai ușor prin suflarea răcoroasă a vîntului:

«Eū nu 'nțeleg, moșule... Ce vrei să zici?... Vasile nu-î la primărie?...

— Săru'-mîna, nu-î!...» îngînă moș-Zailic strîngînd din umeri și zîbind foarte bucuros.

Vorbele bătrînului o izbiră în inimă. Ingălbeni, își plecă ochii în pămînt și tăcu un răstimp. Apoi întrebă iar, cu glas slab:

«Nu-î la primărie?

— Nu, duduțuță...

— Și cine-l chiamă? de ce-l chiamă? Dimineață a fost?

— Săru'-mîna, duduțuță... domnu' primar... N'a fost nici azi-dimineață, nici erî... Și azi a venit domnu' primar ș'a zis că are să-l întreb ceva... Și m'a trimes pe mine...

— Apoi nu-î acasă, moșule, — du-te și spune că nu l-ai găsit acasă...

— Săru'-mîna, da unde să fie?...

— Nu știu, moșule, nu știu, du-te, nu-î acasă!...»

Inchise fereastra izbind-o, și-și lăsă fruntea pe brațul drept întins în lungul perinei de perete. Simția în piept o împunsătură ascuțită ca de ac, simția în toată ființa o neliniște grea ca în fața unui întunec deodată deschis înainte-î într'o gură de prăpastie.

Unde era Vasile? unde putea să fie? Și dimineață și la amiază îi spusese că la cancelarie se duce. Unde putea să fie? Minciuna aceasta a lui o apăsa ca o stîncă. Se simți dintr'odată așa de tristă, parcă trebuia să-și înceapă din capăt necazurile, cu incecite dureri. Se bătea cu gînduri felurite și nu știa ce să creadă; îi ardea capul, o dorea inima; un prepus îi izvorî dintr'odată în față, un prepus pe care ar fi voit să nu-l creadă, dar care se întăria covirșitor și nemilos...

Și sta așa, cu fruntea aplecată pe braț, cu ochii mari deschiși. În liniștea iatacului pătrundeau filfiirile deafară ale vîntului și răpăitul noilor învălurii de stropi. Tunetul suna în înălțimi ca duruitul unei trăsuri pe un pod lung de lemn.

Și iar tresări, înălță capul. Auzi pași iuți, — prin ploaia rară, pe dinnaintea ferestrei, înnegri o clipă cucoana Marița. Botinele i se auziră îndată în șală. Neliniștită, cu inima bătînd, Tinca se ridică în picioare. Și deodată se deschise ușa, și madam Neculcea, cu fața îngrozită, năvăli în iatac. Ridică brațele, căscă gura, voi să zică ceva, dar numai lacrimile-i izvoriră din ochi. Rămase o clipită încremenită așa.

«Ce-î, dragă cucoană Marița?» întrebă Tinca cu voce slăbită. Și, uimită, se dădu un pas înapoi cu minile căzute în lungul trupului.

Iar cucoana Marița izbucni dintr'odată, înălțîndu-și minile:

«Vai! madam Negrea, dragă madam-Negrea!... Nu pot să spun; ceva grozav! nu pot!...» și-și legăna între palme fața răvășită.

«Pentru numele lui Dumnezeu! ce este? spune! s'a întîmplat o nenorocire?...

— Dragă madam-Negrea... nu știu cum să-ți spun... Căutam pe Iancu... Știi că iar s'a dus, și iar mă alunga după el același necaz... Și m'am dus la Trifanov... Știam unde are el obiceiul să petreacă... Și deschid o ușă... Nu pot, nu pot să-ți spun... Am fugit.... am venit într'un suflet să-ți spun... Am văzut pe domnu' Negrea cu nevasta lui Trifanov!...

— Aaaah!...»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un țipăt lung, sfîșietor, un țipăt de om înjunghiat. Tinca-și duse minile la tîmple cu coatele înălțate, și, cu capul răsturnat pe spate, se prăvăli îndărăt cit era de lungă. Capul se izbi surd de marginea divanului, minile se întoarseră grăbit strîngînd pieptul și gemete lungi șuierătoare începură a-i eși din gitlej.

«Ah! ah! aaah!...»

Îngrozită, cucoana Marița se învîrți de citeva ori prin casă căutînd o cană cu apă, un păhar. Dar lacrimile o orbiau, se izbia de scaune, de sobă, se întorcea spre Tinca: «Vai! ce-am făcut... Dragă madam Negrea, vină-ți în fire... unde ești? ce ai?...» Iar Tinca gema înfiorător pe dușamea, cu grumazul răzimat de marginea patului.

În spaima și durerea aceasta, prin răpăitul grăbit al ploii dudură iar pași afară, în șală, — ușa zmuncită tare se deschise și Negrea intră, cu ochii mari, întrebători, se opri, își zmulse pălăria din cap și și-o zvîrli pe pat.

«Ce este?...»

Tinca-î auzi glasul, se încordă ca supt o izbire de biciu și se înălță dreaptă, tremurînd, cu obrazul alb în umbra odăii. În glasul ei gema o disperare nemărginită:

»Vasile!... ce-ai făcut, Vasile!... De ce m'ai înșelat?...»

— Cum? și tu ai ajuns să urmărești? De ce-ai venit?... strigă Negrea încruntînd sprîncenele. De ce-ai deschis ușa? Ce fac eu, mă privește!....

— Vra să zică-î adevărat? E adevărat? Ah! Vasile! Vasile! pentru ce m'ai înșelat? pentru ce m'ai înșelat?... De ce m'ai înșelat?»

Nebună, rătăcită, întinse brațele spre el.

«Spune, ce ți-am făcut? ce rău? Cu ce ți-am greșit?»

Tremura toată, parcă toată carnea sta să-î cadă de pe trup bucățică cu bucățică. Cucoana Marița se alătură de ea, voi s'o cuprindă de mină; Tinca se întoarse, o privi drept, cu ochii înflăcărați, apoi se trase îndărăt:

«Ce-î? ce mai vraî? Tu m'ai nenorocit! fugi! ieși, ieși afară!...

— Dragă madam Negrea, liniștește-te... îngînă, încovoindu-se din grumaz, cucoana Marița.

— Ieși! strigă Tinca ridicînd degetele încovoiate spre tîmple. Ieși afară! ieși afară!...»

Madam Neculcea își șterse repede lacrimile, deschise ușa, și ieși. Iar Tinca se lăsă istovită pe pat, cu minile la piept, gemînd greū. Cu ochii privia țintă la Vasile. Se uita cum își răsucește neliniștit mustața, îl privia cu ochii mariți ca de groază, și lacrimi îi curgeau șiroiū pe obraz și picuraū pe bluza subțire care trăsăria izbită de suspinele grele ale pieptului.

Negrea făcu un pas, înduioșat dintr'odată, și întinse mîna. Tinca tresări, se trase zmuncit îndărăt, înțepenindu-se în picioare, și se izbi cu capul de perete:

«Nu, nu, nu! nu mă atinge! fugi, fuuugi!... nu pune mîna pe mine!....»

Dar Vasile voia să-î cuprindă minile, umbla cu gura după ele să le sărute, se lăsă în genunchi la marginea patului:

«Nu vreaū! nu vreaū! țipa ascuțit Tinca. Fugi! Vai de mine! vai de mine! Vreaū să mor!... fugi!... — Și cuvintele-î eșiau tot mai iuți și mai ascuțite. — Ce ți-am făcut? M'ai înșelat c'o femeie ticăloasă, m'ai călcat în picioare!... Ah! Vasile, Vasile... pentru ce? pentru ce? Nu, nu! nu mă atinge! nu vreaū... Te disprețesc... fugi! Vai de mine! vai de mine!... Tată! unde ești tu, tată! să-ți vezi fetița!...»

Glasil îi era tot mai mult un șuier arzător și trupul tremura tot, pînă în adîncuri, ca supt izbiri repezi de unde; iar din ochi izvoarele de lacrimi curgeau fără stavilă. Și Vasile sta ca de piatră acum, înspăimîntat de așa durere. Nu știa ce să facă, ce să spuie. Ar fi vrut

să se dea cu capul de pereți, și parcă durerea care cutremura pe fetiță îl zdrobise și pe el, îl doborâse acolo. Sta nenorocit, o privia cît de crîncen se zbate, și nu putea să-î facă nimic.

«Cît de nenorocită! cît de nenorocită! De s'ar sfîrși odată, să mor! nu măi pot!»

În cumplita ei durere, în gemetele de disperare, se săpau parcă scurte răstimpuri de tăcere. Și'n liniștea aceasta, prin umbra care cuceria tot măi mult încăperea, se auzia șiroitul regulat al ploii și se vedeau scînteind sîrmele frînte de aur în nuori, departe. Obrazul Tincăi răsăria alb ca ceara în întunerecul adînc al colțului, în întunerecul morții ș'al disperării. Prin șală se furișa pasul ușor, rar, al mamei Ioana. Și tremurul și gemetele iar porniau, tot măi grele, tot măi amare, și lacrimile curgeau, curgeau, — parcă risipiau în ele toate visurile de altădată, toate bucuriile, toată dragostea fetiței lui cuconu' Andrieș.

(Va urmă.)

MIHAIL SADOVANU

RUGĂCIUNE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Din liniștea acestor mîndre dealuri,
Din codri 'ntunecați, scâldați în rouă,
Din limpezimi de șoftitoare valuri
Beau sănătate și viață nouă.*

*Căci neguri de lăcuste-acolo 'n vale,
Acoferit-au scumpha noastră țară,
Străini ce vîntul ni-î aduse 'n cale,
Vor să ne facă neamul de ocară.*

*Ca 'n vremea de demult de grea 'ncercare,
Cînd ne ardeau pîgînii holde, sate,
Venim și azi la vechile altare
Spre veșnica-Ți mărire înălțate.*

*Adună, Doamne, oastea ta la munte,
Fă să zuiască cerul cu mînie
Și din înaltul stîncilor cărunte
Pornește-apoi cumplita vijelie!*

*Vino 'n prăpăd ca 'n ziua cea din urmă
Și cu mînia fulgerelor tale,
Sfărîmă-i, Doamne-al răsbunării, curmă
Odat' această nesfîrșită jale!*

ION BORCIA.

CRONICĂ.

«Junimea literară» din Cernăuți începe printr'un călduros articol închinat amintirii iubite a lui George Popovici de profesorul sucevean Iancu Nistor, unul din conducătorii revistei. Se reproduc și unele din poeziile prietenului, pline de duioșie gingașă, de un simț istoric desăvârșit și de acea ironie față de viață și oameni care a ferit pe George Popovici de a se rătăci pe drumurile tinoase ale vieții, îndreptându-l în clipa tristă de dăunăzi către limanul de seninătate curată al morții. — Incolo revista bucovineană, cu intenții foarte bune de alminterea, îmi pare că face marele păcat de a căuta originalitatea și independența într'un drum de mijloc, unde nu află dușmani, dar nu câștigă prieteni și pe care nu se ajunge nici-odată nicăiri. În împrejurările de astăzi ori-ce revistă care, din calcul său din slăbiciune, și-l va alege, va peri în scurt timp, fără să fi mișcat și schimbat nimic. Căci aici nu e vorba de un om său de altul, ci de cinste și necinste, de adevăr și neadevăr, de lumină și de întunec.

*

Din ultimul nr. al *Luceafărului* se desface adincimea și bogăția «Rugăciunii» lui Goga. Despre nuvelele d-lui Agirbiceanu s'a vorbit. Cronica lipsește încă. Și nu ne putem împăca cu admirația pentru «Museul» din Sibiu, o clădire bună pentru ori-ce și nepotrivită cu ceia ce se chiamă că este, și iarăși nu cu tendința de a nu supăra și de a nu bucura pe nimeni, care se desface din articolul prim, neașteptat de bătrînesc. Cu «cuminția» *putrezim*.

*

Cetind acum în urmă citevă monografii despre comune și ținuturi din Ardeal, ca lucrările cele două ale d-lui Silvestru Moldovan, cu mult cele mai bune, ca «excursiunile» d-lui Ioan Turcu, monografiile comunelor Gura-Riului și Vlădeni, de preoți și notari din partea locului, nu m'am putut opri de la părerea de rău că asemenea scrieri folositoare nu sînt curățite de fraseologia, de anecdotele și naivitățile ce mișună în ele, nu sînt prescurtate, unificate ca plan și puse la îndemîna oricui, în broșuri eficiente, prin biblioteca *Asociației*. Cit ar fi de bună și de roditoare o asemenea cetire, mai ales în părțile de peste munte chiar, unde sînt Făgărășeni de pildă cari n'au fost nici-odată în Hațeg sau la Bistrița, precum din nenorocire, sînt atîția cari n'au trecut nici-odată în România și n'o cunosc de loc!

*

Marele istoric german Lamprecht, aflîndu-se la Salzburg, în Austria, la deschiderea cursurilor Universității de acolo, a fost rugat să le inaugureze printr'o cuvîntare. Din ea scoatem unele păreri și îndemnuri care

par rostite anume pentru împrejurările noastre. «Cînd pe de-asupra Germaniei», spune unul din cei mai sănătos moderni din cugetătorii ei, «și pe de-asupra Austriei privim departe, la milioanele de frați ai noștri care trăesc dincolo de oceane, atunci descoperim că mai presus de unitatea politică stă una și mai mare, a culturii. Dumneavoastră, Domnilor profesori, sinteți chemați în rîndul întiiu a fi purtători de cultură pentru poporul Dumneavoastră. Numai nașiunea, care poate înfățișa mari puteri morale, are un viitor... Puterea pe care avem s'o combatem, nu poate fi învinsă printr'un liberalism fără credință, ci prin credința curată în ideal, prin această libertate disciplinată... Noi căutăm adevărul: nu ajunge să socotim adevărul ca adevăr, dacă nu voim să rămînem o canalie netrebnică (*ein erbärmlicher Wicht*). Cela ce se străduiește după adevăr, trebuie să fie viteaz... astăzi, cînd iubirea de carieră (*Strebertum*) și bizantinismul se resfață la noi, împotriva lor avem o datorie de a sta de sine... Chemarea noastră e a ne apăra comorile moștenite de la strămoși, a le îngriji și desvolta mai departe. Nu toate stratele poporului nostru pot face aceasta; innaintarea națiunilor mari stă totdeauna în mîna celor puțini numai, a conducătorilor. Dumneavoastră însă, Domnilor, cari vă mîndriți că faceți parte dintre dînșii, luați în păstrare aceste comori și nu credeți numai, ci făptuiți, în libertate germană și în adevăr german». Voi cari «aveți urechi ca să nu auziți», cum judecați aceste cuvinte ale unui om mare din țară străină, care poate fi decî prooroc și pentru noi?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

În Piatra-Neamț apare, la librăria Gheorghiu, o bibliotecă ieftenă de traduceri, adese ori și ele ieftene. Traducerea pe care o dă d. Hulubei din «Ioan Gavril Borkman» al lui Ibsen e făcută însă — după norvegiană neapărat că nu —, întrebuițindu-se o versiune germană și una francesă. Limba e ușoară, familiară, fără avînt, poezie și eleganță.

Alte versiuni din poeți din grecește, afară de încercările cutărui student care s'a căznit după cine știe ce traducere francesă, nu se pot pomeni decît prefacerea pe românește a lui Homer: în prosă de d. I. Caragiani, în versuri, foarte frumos, de d. Murnu; și «Convorbirile» au dat de curînd o traducere, care, în ceia ce privește haina poetică românească, e slabă. În prosă, cinstit și cu multă luare amînte, mlădiere, simț de armonie, ni dă astăzi profesorul N. Bănescu din Craiova pe *Hecuba* și *Ifigenia în Aulis*. Traducătorul ar fi putut înlătura însă acele neologisme pe care poezia, chiar tradusă în prosă, nu le poate îngădui. Ar fi trebuit iarăși să se ferească de orice circumscriere.

N. IORGA.